

Jeroen Bosch - vernieuwer en voorbeeld

In Den Bosch loopt tot en met 18 mei de tentoonstelling *Jheronimus Bosch – Visioenen van een genie*. De schilderijen van Jeroen Bosch zijn wereldberoemd en het is een unicum dat het grootste deel ervan nu verzameld is in Het Noordbrabants Museum.

Expositie

5 'Bosch is een van de grootste schilders die de Nederlanden hebben
voortgebracht,' zegt Jos Koldewij, hoogleraar Kunstgeschiedenis van de
Middeleeuwen. 'Geen discussie mogelijk.' Jeroen Bosch werd rond 1450
geboren in Den Bosch als Jheronimus van Aken, maar ging vanaf 1488 zijn
schilderijen ondertekenen met de naam Jheronimus Bosch. Het werk van
10 Jeroen Bosch staat momenteel volop in de belangstelling, nu Het
Noordbrabants Museum de expositie *Jheronimus Bosch - Visioenen van een
genie* binnen haar deuren heeft. Koning Willem-Alexander opende vrijdag 12
februari de tentoonstelling, die onderdeel uitmaakt van het 'Bosch-jaar 2016'
waarmee het 500^e sterfjaar van de Bossche schilder wordt herdacht.

© Foto Jacques Le Boucq

15 Fantasie en vernieuwing

De werken van Jeroen Bosch worden al langer wetenschappelijk bestudeerd, maar met de opening
van de expositie en andere evenementen die de stad Den Bosch organiseert, leert ook het grote
publiek veel meer over de schilder Jeroen Bosch en waarom hij schilderde zoals hij schilderde. Wat
het grote publiek waarschijnlijk wel weet is dat Jeroen Bosch' schilderijen een onmiskenbaar eigen
20 stempel dragen: wie zijn vaak dichtbevolkte schilderijen bekijkt, valt meteen al op hoe levensecht hij
mensen en dieren schilderde, maar wordt ook talloze fantasiewezens gewaar. De wereld die ontstaat
op sommige van zijn schilderijen is een fantasiewereld waarin duivelse figuren, monsters en
gedrochten maar ook heiligen en engelen rondlopen en waar alledaagse taferelen plaatsvinden, maar
ook martelscènes en andere

25 schrikbaarjagende voorstellingen. De
voorstellingen staan vaak voor iets
anders. Zo wordt op een van Bosch'
bekendste schilderijen, De Hooiwagen,
een grote kar met hooi bestormd door
30 allerlei mensen die wat van het hooi
willen bemachtigen. Wat die mensen
doen, staat voor hebzucht, een van de
slechte eigenschappen die mensen
kunnen hebben. Kwaad en goed is een
35 thema dat op de schilderijen van Jeroen
Bosch frequent terugkeert en vaak
beeldde hij af wat mensen allemaal voor
slechts kunnen uitvoeren. De boodschap
die Jeroen Bosch hiermee aan ons
40 meegeeft is deze: de mens maakt zelf

Jheronimus Bosch, De Hooiwagen, 1510-16, Madrid, Museo Nacional del Prado. Met speciale medewerking van het Museo Nacional del Prado.
Foto: Rik Klein Gotink en beeld bewerking Robert G. Erdmann voor het Bosch Research en Conservation Project.

keuzes tussen goed en kwaad.

Jeroen Bosch was ook een vernieuwer. Hij was zijn tijd ver vooruit, want als eerste schilderde hij een landloper met een kapotte broek. Dat was een breuk met het gebruik bij eerdere schilders die vooral gepolijste heiligen afbeeldde. Bij Bosch waren de personages echter mensen van vlees en bloed, figuren waarin ook 'gewone' mensen zich konden herkennen.

Verzameld

Het werk van Jeroen Bosch is nu verzameld in Het Noordbrabants Museum en valt daar tot en met 18 mei te bewonderen. Niet al het werk overigens, want hoewel vele buitenlandse musea werken ter beschikking hebben gesteld, ontbreekt bijvoorbeeld de 'Tuin der lusten', een van Bosch' meest vermaarde werken. Dit schilderij hangt nu in het beroemde Spaanse Prado-museum en directeur Charles de Mooij van het Noordbrabants Museum heeft er nooit om durven vragen. Maar zeventien van de vierentwintig schilderijen van Jeroen Bosch hebben hun vaste plekken in Parijs, Madrid, Venetië, Wenen en New York tijdelijk verlaten om in Den Bosch bewonderd te kunnen worden. 'De Hooiwagen' hangt er wel, en zelfs zijn op de tentoonstelling panelen herenigd die eerder doormidden gezaagd waren. Een voorbeeld is 'Het Narrenschip' uit Parijs dat nu samengebracht is met de oorspronkelijke onderzijde 'Gulzigheid en lust' uit de Yale University Art Gallery (VS).

Navolging

Jeroen Bosch heeft velen na hem geïnspireerd. De 16-eeuwse schilder Pieter Bruegel was een van de eersten die hem navolgde, maar in de 20^e eeuw speelde ook de Spaanse schilder Salvador Dalí leentjebuur bij Bosch, nadat hij tijdens zijn studie in aanraking was gekomen met schilderijen van Bosch in Madrid. Zelfs in Star Wars zijn de invloeden terug te vinden, want George Lucas, de maker van de Starwars-films, baseerde diverse figuren op wat hij in Bosch' schilderijen tegenkwam. Een voorbeeld is de muzikant Max Rebo die terug te vinden is op het middenpaneel van 'Het laatste oordeel'.

65 Een van de grootste

Jeroen Bosch was een vernieuwer en een voorbeeld voor andere kunstenaars. Hij was een vakman waar het gaat om levensecht schilderen van zijn zelf bedachte werelden. Ook hangen zijn schilderijen over de hele wereld. Het is daarom niet verwonderlijk dat Koldewey zegt: 'Hij is een van de grootste Nederlandse schilders en hoort thuis in de reeks Rafaël, Leonardo da Vinci en Michelangelo.'

Bronnen: AD 11 februari, Trouw 13 februari, hetnoordbrabantsmuseum.nl. Wikipedia